

ШЕДЕВРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Іван Нечуй-Левицький

УКРАЇНСЬКІ ГЕТЬМАНИ
БРУХОВЕЦЬКИЙ
ТА ТЕТЕРЯ

Іван Нечуй-Левицький
Українські гетьмани
Бруховецький та Тетеря
Серія «ШЕДЕВРИ УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРИ», книга 1

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=18398970

Аннотація

«Українські гетьмани Бруховецький та Тетеря» Івана Нечуя-Левицького – історична повість, у якій ідеться про період князювання двох гетьманів в Україні***. Східна Україна разом з Іваном Бруховецьким лишилася під московським царем, західна разом з Павлом Тетерею піддалася під польського короля. Перу автора належать й інші твори на історичну тематику, зокрема, «Гетьман Іван Виговський», «Князь Єремія Вишневецький».

Іван Нечуй-Левицький УКРАЇНСЬКІ ГЕТЬМАНИ БРУХОВЕЦЬКИЙ ТА ТЕТЕРЯ

Після гетьмана Юрія Хмельницького на Україні стали два гетьмани. На східній Україні, на чорній раді в Ніжині 1668 року, козаки й народ вибрали гетьманом Івана Бруховецького, на західній Україні, в Корсуні, козацька старшина настановила гетьманом Павла Тетерю. Од того часу Україна розділилась на дві половини по Дніпро: Полтавщина й Чернігівщина zostались під московським царем; Київщина, Волинь та Поділе знов піддалились під польського короля. Обидва гетьмани хотіли зіпхнути один другого з місця і забрати в свої руки всю Україну, і разом з ними Москва й Польща вмішувались в українські діла, піддержували кожна свого гетьмана і хотіли силою завоювати собі другу половину України. На Україні почались війни без перестану. Обидва гетьмани з польським та московським військом мережили Україну вповдовж і впоперек, брали городи й села, руйнували, палили, накликали Татар, Поляків, Москалів. Правий, західний берег став пустинею. Народ втікав на далекі степи в Катеринославщину, в харківську, вороніжську губернії, на

Дін. Народ назвав сей кривавий час «руїною».

Столицею Бруховецького став Переяслав; столицею Тетері зостався давний гетьманський город Богдана Хмельницького, Чигирин. Обидва гетьмани поглядали завидливими очима через Дніпро і збирали ся напасти один на другого. Бруховецький тихенько розіслав листи по Київщині, в котрих підмовляв народ встати на Ляхів і вигнати їх з України. Тетеря послав Петра Дорошенка за Дніпро. Дорошенко засів в Кременчузі. Бруховецький просив собі у царя на поміч московського війська, Тетеря кликав на поміч польське військо.

Московський цар не дуже квапився, посилати Бруховецькому поміч. Він тоді воював з Польщею і Поляки страшно побили московське військо. В 1661 року, при Кушликах, в Литві польське військо розбило московських воєвод Хованського та Ордина-Нащокина. Двадцять тисяч Москалів полягло на місці. Поляки одняли од Москви всю Литву й Білу Русь. Московський цар послав Бруховецькому трохи війська з своїми боярами, та в Січ пять сот Москалів та Донців з Касоговим на поміч запорожському отаманові Сіркові. А тим часом Тетеря послав до короля посланців Гарадзу та Олістратенка і просив, щоб король чим скоріше приходив на Україну з військом. Король хапав ся на Україну, бо в Тетериній гетьманщині вже починав ся проти Польщі страшний народний бунт. Його розпочав в Паволочі паволоцький полковник, Іван, на прізвище Попович. Козаки й народ звали

його паволоцьким попом.

Іван Попович був син священника з місточка Ходоркова. Ще в молодих літах він служив у війську Богдана Хмельницького і ходив на Білу Русь виганяти польських панів. За Юрія Хмельницького він уже був полковником в Павлолочі, зайнявши місце Богуна, котрий перейшов полковником у Винницю. Але як настав гетьманом Тетеря, Поповичові стало дуже скрутно. Тетеря тяг до Польщі, любив польських панів, знов напустив Поляків та жидів на Україну. Попович ненавидів Польщу, польських панів та жидів, стояв за народ і тягнув до Москви, бо сподівався од Москви добра для народу. Він хотів прилучити західну Україну до Бруховецького і посилав листи в Київ до московського воєводи, просячи од його помочі. Тетеря дізнався про те, що він задумує вигнати Поляків з України ще й передатись московському цареві, оддав його під суд і засудив на смерть. Київський митрополіт Діонизий Балабан та чернець Юрій Хмельницький упрохали Тетерю дарувати йому жите, вважаючи на його молоді літа. Тетеря помилював Поповича, але з тим, щоб він постригся в сьвященника. Не минуло й півроку, а Попович знов почав слати листи в Київ до московського воєводи. Воєвода обіцяв послати йому поміч. Попович прибув в Павлолоч і його знов вибрали козацьким полковником, не вважаючи на його попівську рясу. Попович підняв повстання проти Поляків. Народ і голота ненавиділи польських панів, не любив й Тетері за його ласку до Поляків і почали приставати до

Поповича. В Паволочі вирізали всіх Поляків та жидів. Повстання зайняло ся. Попович розіслав загони і народ почав вирізувати та грабити Поляків та жидів, скрізь в місточках та в селах. Тетеря зібрав військо і обступив Наволоч. Попович послав просити помочі до Бруховецького, а сам запер ся в Наволочі. Поміч не прийшла і Попович, жалуючи город і людей, сам оддав себе в руки Тетері. Тетеря звелів мучити Поповича: йому терли горячим каменем тімя, прикладали до боків розпечене залізо, а далі поодрубували руки й ноги і покинули його ще живого, а потім спалили його тіло. Се повстання так налякало Тетерю, що він просив, короля, аби як можна скоріше подати йому поміч і привести польське військо на Україну.

Після Покрови, 8. жовтня 1663 року, польський король Ян Казимір прийшов на Україну і став у Білій Церкві, за шістьдесять верстов. од Київa. Ян Казимір тільки що одвоював од московського царя Олексія всю Білу Русь і тепер хотів одібрати і всю Україну. В короля було небогато війська, але до його пристали Тетерині козаки, йому послав Татар і кримський хан. В Білу Церкву прибув до короля гетьман Тетеря і з ним тринадцять полковників, вірних королеві; між ними були: Ханенко, Милешко, Гоголь, Богун та Гуляницький. Духовенство прислало од себе привитати короля архимандрита Гедєона-Юрія Хмельницького. Саме тоді вибрали в Києві митрополіта Йосифа Тукальського. Королю се не зовсім сподобалось. Тукальський не любив Польщі. В Києві

сидів в той час архиєрей Методий, приятель Бруховецького, а ще більший приятель московського царя, котрий, хотів навіть настановити його київським митрополітом. Методий писав в Москву про все, що робилось на Україні. Він зараз дав звістку в Москву, що польський король прийшов в Білу-Церкву і просив царя, щоб він, як можна скоріше, прислав на поміч Бруховецькому московське військо. Тимчасом, 13. листопада перед пилипівчаним пущенням, король з козаками та з Татарами дійшов уже до самого Дніпра, став у Ржищеві над Дніпром і почав перевозити своє військо за Дніпро. Татари переплили через Дніпро коло Трипілля, по своєму звичаю, держачись за кінські хвости. Бруховецький стрепетав, слав до царя лист за листом, щоб цар скоріше прислав на поміч військо, а цар помочі не посилав. Князь Ромодановський, котрий стояв з московським військом в Білгороді на українській границі, розпустив Москалів до дому. Натомість з Москви приїхав до Бруховецького царський посланець, Башмаков. Він привіз гетьманові умову, написану ще гетьманом Юриєм Хмельницьким і велів гетьманові підписатись на тій умові і сповнити її. В тій умові був один пункт, в котрому говорилось, що гетьман повинен збирати податки на Україні і одсилати в царську казну. Гетьман і старшина довго сперечались, але мусіли підписатись. Башмаков пригадав їм, як сьвятий апостол Павло сказав: «Раби повинні покорятись своїм владикам». Козаки стали вже царськими рабами...

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.